

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Pars Prima. De Ivrisdictione Et Foro Competenti. Pars Secunda. De Præeinentiis & Præcedentiis

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

Disc. XLVI. Bovien. An Episcopus exercere possit jurisdictionem Ecclesiasticam etiam per censuras contra laicos pro exigendis vectigalibus aliisque juribus per Principem sæcularen sibi concessis. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74087](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74087)

Constitutionum ratione majoris periculi, & scandalorum, Ideoque utriusque jurisdictionis Ecclesiasticæ & laicalis concursus rectè est compatibilis, eodem modo quo in Confraternitatibus laicorum diversis respectibus, laicalis scilicet quoad causas prophanas & indifferentes, Ecclesiasticæ verò quoad modum vivendi, & ut scandalis & inconvenientibus alijs ex hujusmodi Adunantijs in Christiana Republica contingere solitis occurratur, & sic circa materias Ecclesiasticas ipsum corpus universale concernentes.

Ad quod comprobandum deducebam inconcusam observantiam utriusque Sac. Congregationis Episcoporum & Regularium & Concilii, à quibus semper injunctum fuit Ordinarijs locorum, ut hujusmodi Conservatoria seu Adunantias mulierum visitarent, corrigerent, reformarent, ac etiam ubi ratio exigeret, supprimerent juxta singulorum casuum circumstantias, ut præsertim in una Comen. 23. Februarii 1647. Sac. Congregatio Concilii id injunxit illi Ordinario in individuo quoad puellas *Vrsolinas*, de quibus agit *Menoch*, Et in una *Mediolanen.* 16. Aprilis 1653. injungitur Ordinario per Congregationem Episcoporum & Regularium, ut hujusmodi puellarum Adunantias visiter, recognoscat, & pro ejus arbitrio prohibeat & dissolvat, remittendo puellas ad proprias domos parentum vel conjunctorum; Quod etiam demandatum fuit in una *Cusentina* 27. Novembris ejusdem anni 1653. Et in individuo hujus Civitatis, Florentinæ eadem Congregatio Episcoporum & Regularium sub die 22. Augusti 1636. demandavit Archiepiscopo suppressionem cujusdam Conservatorii existentis in tuis eadem Civitatem.

Et sic laudabilis mihi videbatur provisio, quatenus iste locus esset apertus, & parùm congruus, quod dictæ puellæ reducerentur ad domum intra Civitatem, Prout commendabiles fuissent provisiones eadem moderatum ipsarum egressum à loco, & conversationem per domos privatas, vel e conversò circa secularium introductionem in ipsam domum seu Conservatorium; Improbabile autem ab initio visum fuit decretum formalis clausuræ ad formam *Sac. Concilii Trident. Sess. 25. de Regular. cap. 5. sive Constitut. 8. Pii V.* quia hæc procedunt in monialibus votum Religionis formiter profitentibus, quale etiam profitentur Tertiariæ, de quibus agit extensio *Greg. XIII.* non autem de hujusmodi mulieribus, quamvis oblati & sub certo instituto viventibus per quamdam voti imaginem, donec ibi existunt, formalem etiam obedientiam promittentibus, quia in effectu sunt personæ seculares, ut occasione Monasterii Oblatarum Turris Speculorum Urbis *Navarr. cons. 81. & 82. lib. 3. de Regular. Tamburin. de jur. Abbatis. disput. 18. quest. 5. numer. 4.* & de quo agunt etiam *Menoch. & Ciriac.* locis citatis.

BOVINEN.

PRO

EPISCOPO

Responsum pro veritate.

An Episcopus exercere possit jurisdictionem Ecclesiasticam etiam per censuras contra laicos pro exigendis vestigialibus aliisque

juribus per Principem sæcularem sibi concessis.

Civitas vel Dominus temporalis, an concedere possit forensibus civilitatem, qua mediante obtineant exemptionem ab oneribus & contributionibus, quæ per Episcopum à forensibus, non autem à civibus exiguntur.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **E**cclēsia vel Clericus actor tenetur convenire laicum in suo foro laicali, & de limitationibus.
- 3 Non dicitur impugnare vel turbare, qui allegat non comprehensionem.
- 4 Quando consuetudo tribuat Episcopo jurisdictionem in laicum.
- 5 Consuetudo particularis prævalet generali.
- 6 Consuetudo non extenditur de casu ad casum.
- 7 Negans solvere dicitur spoliare creditorem qui est in possessione.
- 8 An Episcopus sit iudex in causa mensa remissa.
- 9 Quando ad censuras procedi possit pro re pecuniaria non praviis diligentibus à Sac. Conc. Trid. de mandatis.
- 10 An civilitas concessa per Civitatem & per Dominum inferiorem attendatur in præjudicium veritatis.

DISC. XLVI.

Requens est in Regno Neapolitano quoddam vestigial sive onus vulgò nuncupatum *Piazza*, solvi contentum per forenses in loco mercantes, quod in plerisque locis, ex Regum, vel antiquorum Principum concessionibus, per Ecclesias possideretur, ut præsertim contingit in hac Civitate, cujus Cathedrali pro ejus dote Princeps Robertus Palatinus Lorotelli Comes plura concessit bona, istud præsertim ibi nuncupatum *mezza piazza*, ad cujus solutionem evitandam, aliqui forenses ibi mercari soliti, civilitatem à Domino temporali, vel à Communitate obtinere curarunt; Cumque Episcopus per censuras eos solvere recusantes compellere vellet, se opponentibus Magistratibus laicis, super tribus consilium petit pro veritate; Primum an cum propria jurisdictione & auctoritate laicos ad id cogere posset; Secundò an deveniri posset ad censuras non præcedentibus diligentibus à Sac. Conc. Trid. demandatis; Et tertio an civilitas concessa per Baronem vel Communitatem ei præjudicaret.

Quoad primum respondi, regulam esse negativam, ex clara dispositione textus in *cap. si Clericus laicum de foro compet. ubi ad litteram disponitur, Ecclesiam astrictam, laicum in suo foro convenire debere, potissimè verò ubi non agitur de exigendo jure Ecclesiastico & spirituali, ut sunt decimæ, quæ Episcopo ratione sacramentorum & divinorum solvuntur, sed de jure merè temporali ex concessione Principis laici, quem ita repræsentare dicitur.*

Et quamvis ex eodem textu dicitur resultant limitationes

ones ad rem facientes, Una scilicet ubi agitur contra laicos occupatores bonorum & iurium Ecclesiae, ut per Innoc. Abb. Felin. & alios ibidem, & alibi ex deductis per Scacc. de Indiciis lib. primo cap. 11. num. 50. Cacheran. decis. 32. num. 3. & 6. Bellei. disquis. Clerical. tit. de favore Clericorum reali §. 5. num. 2. cum sequen. Sperell. dec. 98. num. 2. Et alteram ubi accedit consuetudo, ut ex eisdem Canonistis, de quibus Bellei. ubi supra num. 4. & Sperell. dicta dec. 98. num. 33. & sequen. Nihilominus utramque limitationem dixi, vel periculosam, vel difficilem ut ad praxim reduceretur, Tum quia non de facili saeculares Magistratus id permittunt, cum praetendant etiam eam jurisdictionem, quae de iure Episcopo conceditur cum laicis in casibus mixti fori, ibi non esse exercibilem, ut habetur in pragmat. tertia de iurisdictione invicem non turbant cum ibi notatis.

Tum etiam quia jus Episcopi seu alterius Praelati possidentis & turbati in possessione vel perceptione fructuum bonorum Ecclesiae, procedendi contra perturbatores ad censuras, aliaque Ecclesiastica remedia, procedit quando per viam usurpationis & turbationis de facto id contingit, juxta casum, de quo in Cotronen. disc. sequenti & in Cusentina alio disc. proxi. sequenti, cum similibus, & sic ubi alter Ecclesiam prohiberet, vel impediret, ne huiusmodi vectigal seu jus exigeret & possideret, secus ubi nemine in huiusmodi juris possessione turbante, sola contentio est in non comprehensione eorum, qui ad illud obligati sunt, quoniam contravenire non dicitur neque turbare, qui non comprehensionem allegat, negando in seipso eam qualitatem, quae est causa obligationis, decis. 166. in fine, & 211. numer. 2. & 3. par. 7. recent. cum huiusmodi laici quatenus essent forenses non controvertent huiusmodi solutionem, quam negabant ob superveritam civilitatem, cuius punctus, an scilicet illa suffragaretur nec ne, & an potestas Domini temporalis vel Communitas ad id se extenderet, est mere laicalis, per Principem vel majorem Magistratum laicum decidendus, praesertim quia ut dictum est, non agitur de iure Ecclesiastico seu spirituali, sed de onere mere laicali possessio ex concessione Principis laici, qui illud imponere noluit habentibus civilitatis loci praerogativam, ideoque ad eum pertinere videtur declarare quinam sint illi cives, quos ipse eximere voluit & non gravare.

Et licet generaliter & abstracte, praesupposita legitima consuetudine, contrarium verius dicendum esset, quoniam cum Episcopus seu Praelatus Ecclesiasticus non sit omnino incompetens iudex laici, cum quo actualem habet jurisdictionem in causis spiritualibus, in prophanis vero habet habitualement, sine dubio ex consensu prorogabilem, idcirco verissima videtur dicta Canonistarum traditio, cum consuetudo tacitum populi consensum prorogativam ita induxisse videatur, non obstante dicta contraria consuetudine etiam in fortioribus casibus mixti fori, ex vera & recepta propositione deducta ex Gloss. finali in cap. super eo verbo vicinis de censibus, & Bart. in l. 2. sub numer. 4. Cod. qua sit longa consuetudo, cum quibus caeteri pertranseunt, ut consuetudo particularis praevalet generali; Quod etiam habemus quotidianum in materia Statutorum, ut particularis loci subditi praevalet generali loci dominantis.

Attamen advertebam punctum difficultatis esse in huiusmodi consuetudinis legitima & sufficienti probatione cum suis requisitis, illo praesertim scientiae & patientiae laicalium Magistratum, de quorum praerogativa agitur, ac etiam quod probaretur in casu individuo, in quo peculiaris consuetudinis natura est eam

justificari debere, cum non detur extensio de casu ad casum juxta cons. 237. num. 3. Oldradi, Greg. & add. decis. 45. & 162. Mantio. dec. 357. cum aliis copiose deductis in Majoricen. Canonicaus decis. 56. post Tom. dnt. de pension. dec. 34. & 37. post Zuff. de legit. process. & alibi; Atque in hoc mihi videbatur adesse majorem difficultatem, quoniam probabile credebam, consuetum esse compellere renitentes absque dubio forenses & quorum certa est obligatio, ita ut negando solutionem, spoliare Ecclesiam dicerentur ex frequenti propositione, quod negans solvere id quod est solutum & possidetur, dicatur turbare & spoliare dec. 99. num. 3. par. 1. divers. Cavalier. decis. 501. n. 3. & passim, secus autem ubi non negatur solutio debita, sed praetenditur eam non deberi ob cessantem qualitatem, quae est causa obligationis.

Alia etiam difficultate concurrente, quod cum non ageretur de substinendis censuris jam promulgatis, sed ageretur de puncto in genere, & super controversiis in futurum occurrentibus, de plano intrare videbantur ea, quae habentur infra in Cotron. disc. sequenti, de recusatione Episcopi in causa mensae ob mixturam proprii interese, dum non agebatur de casu, in quo extrajudicialiter, & per viam defensionis procedendum esset, ut est in casu turbatae possessionis de facto, sed per necesse procedendum erat in forma judiciali pro decidendo puncto, an civilitas ex privilegio seu aggregatione ad id sufficeret nec ne juxta distinctionem Canonistarum, de qua in eadem Cotronen.

Hinc proinde superflua remanebat secunda inspectio, an scilicet posita competenti procedi posset ad censuras non praevius diligentis a Sac. Concilio demandatis, unde respondi hunc secundum punctum dependentiam habere a primo; Si enim essemus in casu formalis perturbationis juxta deducta in dicta Cotronen. non intraret necessitas diligentiarum, quoniam tunc ad censuras procedi non dicitur in forma judiciali, & tanquam per iudicem, sed potius in forma extrajudiciali, vel tanquam per praconem, & denunciatores illarum censurarum, quae a iure illatae sunt, vel tanquam per partem, se defendendo cum armis Ecclesiae, atque cum illis vim vi repellendo, potissimum quia cum laicales Magistratus non de facili permittant ibi Episcopis exercitium gladii temporalis cum laicis, impracticabiles remanent diligentiae a Sac. Conc. desideratae, unde cessat ratio, qua cessare cessare etiam debet dispositio, ut in his terminis, licet ad aliud propositum, habetur apud Ottob. dec. 75. in fine.

Demum quoad tertium quaesitum, procedebam cum distinctione, de qua etiam infra hoc eodem lib. sub tit. de praesentibus in Romana protectionum disc. 13. quod aut in huiusmodi forensibus conuenit qualitas inductiva civilitatis de jure, puta quia ibi uxorem duxerint, & bona quaesierint, seu alias domicilium legitime contraxerint, & tunc habendi sunt in omnibus pro civibus, juxta ea quae antiquioribus allegatis habentur apud Cephal. cons. 451. num. 18. & sequen. Paris. cons. 71. lib. 1. Menoch. lib. 6. praesumpt. 30. numer. 2. cum sequen. Mura ad consuetud. Panormi cap. 30. num. 19. & sequen. & cap. 86. num. 30. & sequen. Nepita ad consuetud. Catanen. tit. 2. Rovii. pragmat. 1. de immunit. Neap. & alios, ita ut si Dominus temporalis vel Communitas laicorum deluper aliquod expediat privilegium, illud in effectu non sit tale, sed potius continet administrationem iustitiae, & explicationem ejus quod est de jure.

Aut huiusmodi qualitibus cessantibus, agi ut de civilitate ficta & mere privilegiativa, & tunc secus, ex recepta

recepta distinctione *Bar. in l. si Maritus 15. §. leg. Julia in fine ff. ad leg. Juliam de adulteriis*, quod scilicet Civitas concedere potest dictam civilitatem in sui præjudicium suorumque subditorum, & in iis quæ ab ipsa dependent. Idemque quoad Baronem seu Dominum temporalem, cum aliàs concedere generaliter veram civilitatem sit de Regalibus, ac pertineat ad supremam Principis potestatem, & sequuntur ceteri collecti per *Roland. conf. 79. numer. 16. lib. 2. Menoch. dicta presumpt. 30. numer. 22. Sessa decis. 90. numer. 3. & 4.* Et in terminis proximis civilitatis concessæ per Civitatem, non suffragantis adversus Episcopum utpotè ipsi Civitati non subiectum ad effectum gaudendi concordia *Revenaten. habetur apud Heroum conf. 104. numer. 6. & 8. lib. 1. & conferunt quæ in materia adoptionis, seu affectionis in familiam distinguendo habentur in dicta Romana protectionum sub tit. de præminentibus hoc tit. disc. 13.*

C O T R O N E N .
C E N S U R A R U M
P R O E P I S C O P O ,
C U M
BARONE INSULÆ.

Casus decisus per Rotam ut infra.

An, & quando Episcopus vel alter Prælatus sit Iudex in causa propriæ mensæ, Et ubi agitur de bonis vel juribus Ecclesiæ, quorum fructus, & emolumenta ad ejus commodum cedant.

Et an & quando procedere possit ad censuras aliosque actus jurisdictionales contra non subditos, vel quia non diceciani, vel quia exempti præsertim ex causa defensionis bonorum Ecclesiæ, adversus usurpantes, vel impediētes.

S U M M A R I U M .

- 1 **F**Acti series.
- 2 **A**bsolutio non est neganda ubi censura sunt dubia.
- 3 **O**rdinarius procedere potest ad declarationem censurarum laicorum a iure etiam contra exemptos & non subditos.
- 4 **A**n & quando Episcopus vel Prælatus gladium spiritualem censurarum exercere possit cum non subditis ob injuriam seu violentiam sibi in persona vel bonis illatam.
- 5 **A**n Episcopus procedat in causa sua Ecclesiæ vel mensæ.
- 6 **D**istinguuntur plures casus, & primò non procedit in causa suorum bonorum privatorum.
- 7 **A**n sit Iudex in causa jurisdictionali cum alio Prælato, quod declaratur.
- 8 **E**st competens in causis juris patronatus seu libertatis beneficiorum.
- 9 **N**on est competens in causis mensæ, ubi scilicet principalis contentio est, an bona ad unam vel al-

- teram mensam pertineant sine præjudicio Ecclesiæ.
- 10 **Q**uid in causis super bonis Ecclesiæ cum tertio, quorum fructus sit ipsius Episcopi vel Prælati.
  - 11 **Q**uod in his causis Episcopus non sit recusabilis.
  - 12 **C**ontrarium verius, ut possit recusari.
  - 13 **S**ed sine recusatone validè procedit.
  - 14 **Q**uomodo intelligenda propositio quod Episcopus non potest esse Iudex in causa mensæ.
  - 15 **Q**uando dicatur causa propria, in qua non licet judicare.
  - 16 **I**nterfere secundarium non facit causam propriam.
  - 17 **U**bi Episcopus est recusabilis, rectè judicat de consensu.
  - 18 **O**bservantia potest tribuere jurisdictionem aliàs incompetentem.
  - 19 **O**bservantia est, quod Episcopi cognoscunt has causas.
  - 20 **D**e inconvenientibus aliàs resultantibus.
  - 21 **E**piscopus etiam recusatus procedere potest ad censuras contra eum turbantes in sua possessione, & de ratione.
  - 22 **E**t an etiam contra non subditos, Et quid differat esse subditum nec ne.
  - 23 **C**onclusio de qua numer. preced. procedit dummodo Episcopus vel Ecclesiæ sit in possessione.
  - 24 **I**tem quod procedat judicialiter, non extrajudicialiter.
  - 25 **E**cclésiæ non tenetur probare se esse in possessione libertatis & exemptionis a solutione onerum laicalium, quia dicitur probatum eo ipso, quod non probatur contrarium.
  - 26 **Q**uando dicatur procedi judicialiter, vel extrajudicialiter.
  - 27 **R**efertur alter casus similis controversia.

D I S C . XLVII.

Poffidente Ecclesiæ Cathedrali Cotronen, quamdam tenentam nuncupatam *Bucciafaro* in territorio Civitatis Insulæ, istius Baro prætendens habere jus exigendi quoddam onus fidei nuncupatum, ab exteris cum eorum animalibus in eo territorio depascentibus, de facto, & laicali auctoritate ab affluentiis, seu affidatis dictæ tenentæ exegit ducatos 80. pro fida duorum annorum, Undè propterea Vicarius Generalis, prævia citatione, in contumaciam, tam Baronem, quam ejus ministros declaravit incurfos in censuras illatas per Sac. Canones, Conc. Trid. & Bullam Cænaræ contra occupantes bona Ecclesiæ, seu ab ea exigentes onera laicalia, à qua declaratione interpolata appellatione, & commissa causa in Rota coram *Carpinea* cum clausula *restitutis pecuniis & satisfacta Ecclesiæ*, datoque dubio, an sit locus revocationi censurarum, sub die 4. Martii 1667. affirmativa produit resolutione Baroni favorabilis, facto tamen deposito pecuniæ exactæ; Cujus resolutionis fundamentum fuit duplex nullitas per scribentes pro Barone deducta, Primò quia Episcopus vel ejus Vicarius non poterat esse Iudex in causa ejus mensæ ratione proprii interesse, Et secundò quod carebat jurisdictione cum dictis Barone, & Ministris, utpotè non subditis, nec ratione originis, nec domicili, nec delicti, vel rei sitæ, cum essent de diocesi Insulana, in qua etiam sita est tenentia, & sequuta fuit exactio. Re-